

УДК 347.1

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4300624>**Є.О. МІЧУРИН,**

професор кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

доктор юридичних наук, професор, м. Харків, Україна; e-mail: michurin@karazin.ua;ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4283-4604>

ПРАВОВА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

I.O. MICHURIN,

Professor, Chair of Civil Law Disciplines, V.N. Karazin Kharkiv National University,

Doctor of Law, (Full) Professor, Kharkiv, Ukraine; e-mail: michurin@karazin.ua;ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4283-4604>

LEGAL NATURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Розвиток технологій із штучним інтелектом породжує правові проблеми. До них належать віднесення штучного інтелекту до об'єкту чи суб'єкту права. Важливими є проблеми відшкодування шкоди, що спричинена діяльністю механізмів із штучним інтелектом. Проблемою є визначення штучного інтелекту й тих технічних виробів, які до нього належать. **Метою роботи** є виявлення правової природи штучного інтелекту. Використані такі **методи**: діалектичний – для співставлення штучного інтелекту із об'єктом права – твариною та суб'єктом права – юридичною особою; формально-логічний – для визначення поняття штучного інтелекту; системно-структурний – для виявлення штучного інтелекту у системі об'єктів цивільного права. **Результати.** Сформульоване поняття штучного інтелекту. Доведено необхідність застосування теорії об'єкта до штучного інтелекту. Є недоречним аналогія штучного інтелекту з юридичною особою – суб'єктом, начебто відділеним від людини. Юридична особа не відокремлена від людини, є колективним суб'єктом. Юридична особа як суб'єкт права не відділена від людини. Утім відповідний механізм чи комп'ютерна програма відокремлені від людини чи колективу. Вони здатні діяти локально без вольового впливу людини. Тому доречною є аналогія штучного інтелекту з твариною. Остання теж здатна діяти без безпосереднього вольового впливу людини. Свійська тварина може враховувати волевиявлення людини через дресирування. Аналогією є налаштування штучного інтелекту якщо йдеться про цей об'єкт. Тварина є об'єктом права, хоч здатна до мислення, навчання, спілкування. Тому є коректним порівняння штучного інтелекту із твариною. Це є важливим для визначення, що штучний інтелект є об'єктом права. **Висновки.** Застосування до штучного інтелекту теорії об'єкта цивільного права відповідає його правової природі. Штучним інтелектом з точки зору права є сконструйований людиною пристрій або комп'ютерна програма щодо здобуття, обробки та застосування інформації й формування "вмін", що подібні до дій, які свідомо виконує людина.

Ключові слова: штучний інтелект; кіберправо; ІТ-право; право комп'ютерних технологій

Problem statement. The development of technologies with artificial intelligence creates legal problems. These include the attribution of artificial intelligence to an object or subject of law. The problems of compensation for damage caused by the operation of mechanisms with artificial intelligence are important. The problem is to determine the artificial intelligence and those technical products that belong to it. **The purpose** of the work is to identify the legal nature of artificial intelligence. **The methods** are used: dialectical – to compare artificial intelligence with the object of law – an animal and the subject of law – a legal entity; formal-logical – to define the concept of artificial intelligence; system-structural – to detect artificial intelligence in the system of objects of civil law. **Results.** The concept of artificial intelligence is formulated. The necessity of applying object theory to artificial intelligence has been proved. The comparison of artificial intelligence with legal intelligence, which seems to be separated from man, is criticized. A legal entity is a collective entity. Therefore, a legal entity as a subject of law is not separated from a person. However, the relevant mechanism or computer program is separate from the individual or team. They are able to act locally without the will of man. Therefore, the analogy of artificial intelligence with an animal is appropriate. The latter is also able to act without the direct volitional influence of man. A pet can take into account the will of man through training. The analogy is the setting of artificial intelligence when it comes to this object. An animal is an object of law, although it is capable of thinking, learning, and communicating. Therefore, it is correct to compare artificial intelligence with an animal. Accordingly, artificial intelligence is an object of law. **Conclusions.** The application of the theory

of the object of civil law to artificial intelligence corresponds to its legal nature. Artificial intelligence from the point of view of law is a man-made device or computer program for the acquisition, processing and application of information and the formation of "skills" similar to the actions that are consciously performed by man.

Key words: *artificial intelligence; cyber law; IT law; the right to computer technology*

Постановка проблеми

Останнім часом ІТ-технології, й відповідні суспільні та регулюючі їх правові відносини швидко розвиваються. Існує практична затребуваність в унормуванні окремих правових аспектів діяльності, пов'язаної із штучним інтелектом. Адже деякі технології та вироби оснащені штучним інтелектом (зокрема, автомобілі, що рухаються без втручання людини, що тестуються зараз виробниками), можуть стати такими, що потенційно наносять шкоду у випадку збоїв програми чи недосконалої їх розробки. Це породжує проблему суб'єкта відшкодування шкоди, що спричинена об'єктами зі штучним інтелектом.

Враховуючи вище вказане, відповідні дослідження у напрямку правового регламентування ІТ-відносин загалом та що стосуються штучного інтелекту зокрема, є актуальними.

Є.О. Харитонов та О.І. Харитонova вірно вказують: "суспільні відносини у приватній сфері є первинними стосовно правовідносин, оскільки можуть виникати на підставі домовленості сторін, внаслідок фактичних дій учасників таких відносин тощо. На існування цивільних відносин не впливає наявність або відсутність актів цивільного законодавства. У кожному разі, права та обов'язки сторін цивільних відносин мають основою норми природного права, що забезпечує їхнє залучення у правову сферу" [1, с.88]. Зараз суспільні відносини у ІТ-сфері стрімко розвиваються, що передбачає виявлення їх правових аспектів.

Визначення проблемних аспектів правовідносин в ІТ-сфері взагалі та щодо штучного інтелекту зокрема має як теоретичне, так і практичне значення. Набуває актуальності проблематика стосовно виявлення правової природи діяльності, пов'язаної зі штучним інтелектом та відповідальності за шкоду, спричинену через його використання.

Дискусії щодо правового регламентування штучного інтелекту, що розпочалися останнім часом, є багатоаспектними. Помітних результатів щодо визначення та розв'язання цих проблем досягли представники наукових правових шкіл України, комплексно об'єднавши їх у рамках ІТ права. Зокрема, представниками Одеської [2], Львівської [3] правових шкіл розроблені підручники з ІТ права у яких, крім змістовного

наповнення, визначена структура ІТ права, що існує на сьогодні. Так, представники Львівської правової школи включають у ІТ - право різні аспекти інтелектуальної власності у відповідній сфері суспільних відносин, окремі особисті немайнові права (доменні імена тощо) та електронну комерцію, електронну документацію, електронний цифровий підпис, договірні зобов'язання у цифровому середовищі, інтернет-рекламу [3, с.4–6]. Представники Одеської школи права долучають до цього, крім вказаного, інформаційну безпеку, віртуальну власність, відповідальність за порушення у сфері ІТ [2, с.3–6]. Очевидно, що кожен з цих підходів лише доповнює один інший. Утім, слід констатувати, що усталених поглядів на структуру ІТ-права ще не існує, оскільки в Україні воно зараз лише знаходиться на етапі свого формування. У структуру ІТ – права поступово стануть долучатися окремі інститути й усунуватися ті, що не відповідають специфіці цієї галузі законодавства. Вони мають бути теоретично обґрунтовані та передусім відповідати тим реально існуючим суспільним відносинам, які регламентовані правом.

ІТ-право набуває розвитку у світі через подальше розповсюдження відповідних технологій, у першу чергу – із штучним інтелектом. Так, у США нині приділяється увага проблемам Cyberlaw, у межах якого розглядаються права, що впливають з інформаційних технологій та Інтернет [4]. Вчені інших держав, зокрема (Rionaldi et al, 2019), приділяють увагу кіберзаконодавству [5]; Нур Азми (Nur Azmi, 2020) вирішує проблему імплементації національного кіберзаконодавства до світових стандартів [6]. Утім, ще не можна стверджувати про усталені наукові підходи до правовідносин у ІТ-сфері, зокрема – щодо штучного інтелекту через об'єктивну невизначеність багатьох аспектів ІТ-права.

Однією з актуальних проблем правового регламентування штучного інтелекту є визначення правової природи цього явища в аспекті теорії цивільного права. Як визначає Ю.М. Сидорчук, морально-етичні проблеми породжують юридичні питання, які стосуються належного правового регулювання використання систем із штучним інтелектом у різних галузях [7, с.19].

Наріжною проблемою, з якої точиться актив-

на дискусія, є те, яка теорія: об'єкта чи суб'єкта має застосовуватися щодо категорії "штучний інтелект". Твердження щодо застосування до штучного інтелекту теорії суб'єкта, що висловлюють окремі дослідники, є найбільш революційним для доктрини сучасного цивільного права. Так, зазначається, що з точки зору "чистої юридичної науки" актуальною є проблема можливої (може бути, обмеженою або спеціальної) правосуб'єктності роботів [8]. Прихильники цього підходу, серед яких М.В. Карчевський, стверджують: роботи будуть спроможні не лише мати права та обов'язки, а й здатність своїми діями їх набувати та створювати [9]. Визначаючи дискусійність підходу щодо застосування теорії суб'єкту до штучного інтелекту, на сучасному етапі слід констатувати актуальність наукового пошуку у напрямку щодо визначення правової природи штучного інтелекту, визначення доктринальних підходів щодо цього, знайдення відповідних правових теорій і обґрунтування їх застосування.

Тому метою статті є виявлення правової природи штучного інтелекту. Її новизна полягає у виявленні правової природи штучного інтелекту як об'єкту цивільного права та наведенні аргументів, які піддають сумніву застосування теорії об'єкту щодо штучного інтелекту. Завданнями статті є: винайдення цивільно-правової теорії, що може бути застосована до природи штучного інтелекту; виявлення природних рис та особливостей правового регулювання штучного інтелекту.

Поняття штучного інтелекту: правові аспекти

Перш за все, у першому наближенні необхідно зазначити, що є "штучним інтелектом", розуміючи, що відповідне поняття складає окрему проблему. Під цим розуміємо сконструйований людиною пристрій або комп'ютерну програму щодо здобуття, обробки та застосування інформації й формування "вміль", що подібні до дій, які свідомо виконує людина. На даному етапі ще не зазначаємо щодо наділення "штучного інтелекту" властивостями об'єкту чи суб'єкту права, оскільки це й є центральна проблема нашої наукової праці, яка буде проаналізована нижче.

Пристрій зі "штучним інтелектом" традиційно називають роботом. Утім, штучний інтелект може бути вмонтованим не лише у робота, але й мати вигляд комп'ютерної програми (зокрема, у комп'ютерній штучній нейромережі). Прикладом комп'ютерної штучної нейромережі є запрова-

джена у США програма штучного інтелекту для прогнозування місць майбутніх злочинів, яка досягає високої ефективності завдяки здатності аналізувати великий обсяг інформації щодо минулих злочинів. У банківській сфері компанія ZestFinance (США) розробила та запровадила платформу ZAML, яка збирає й аналізує різні відомості про клієнта фінансової організації, у тому числі вивчає його дії в Інтернеті. На основі отриманих даних алгоритми визначають, наскільки людина заслуговує на довіру банку. Шведська компанія BehavioSec розробила AI-систему, яка визначає особистість людини за швидкістю й темпом набору тексту на клавіатурі, за силою натискання на клавіші й іншими показниками. Завдяки такому біометричному аналізу банк може виявити шахрая, який намагається видати себе за іншу людину [10, с.65]. Штучний інтелект активно впроваджується у освітні технології. У США однією з найбільш популярних систем, в складі якої є елементи штучного інтелекту, є McGraw Hill's ALEKS, яка використовується для навчання й оцінювання учнів під час виконання шкільних і домашніх завдань. Система використовує отримані дані оцінювання для коригування програми навчання з метою усунення прогалин у знаннях, що, в свою чергу, забезпечує більш ефективно освоєння знань конкретним користувачем за рахунок індивідуальної конфігурації системи, відповідно до знань користувача. У майбутньому очікується суттєве збільшення рівня знань випускників шкіл та університетів завдяки застосуванню систем, у складі яких є елементи штучного інтелекту [11, с.155–157]. Отже, практично у всіх сферах діяльності людини нині все більше впроваджується штучний інтелект і така тенденція буде продовжуватися.

Визначення штучного інтелекту як об'єкту чи суб'єкту права

Наразі в наукових публікаціях існують спроби щодо визначення штучного інтелекту у межах теорій або об'єкту цивільного права, або суб'єкту цивільного права. Перша теорія означає, що штучний інтелект слід визнати благом, з приводу якого суб'єкти цивільного права можуть вступати між собою у правові відносини. Відповідно до цього, штучний інтелект можна продавати, обмінювати, укладати щодо нього інші правочини тощо. Спроби застосувати до штучного інтелекту теорію об'єкта права означали б можливість наділення його право- та дієздатністю.

Важливість визначення, яку теорію – об'єкта

чи суб'єкта застосовувати до штучного інтелекту виникає у зв'язку з участю його у правовідносинах. Адже об'єкт та суб'єкт є елементами цивільних правовідносин, відповідно від теоретичного визначення щодо цих елементів штучного інтелекту залежить, чи у реальних правовідносин він (штучний інтелект) буде їхнім учасником, чи інші суб'єкти правовідносин щодо нього будуть укладати правочини, наділятися речовими правами тощо.

Іншою проблемою, яка підіймається у літературі, що більш докладно буде освітлено нижче, є наділення штучного інтелекту деякими правами. Ними, на думку окремих дослідників, має бути наділена така "цифрова істота" через потребу гуманного поводження з нею. Утім в межах нашої проблематики необхідно зауважити, що саме собою наділення окремими правами не означає "суб'єктність" у цивільному праві. Адже, за аналогією, хоч тварини й наділені окремими правами (на повагу, не повинні піддаватися поганому поводженню чи жорстоким діям тощо), вони є об'єктами цивільного права.

Розглянемо більш докладно ці теорії та можливість застосування їх до штучного інтелекту в сучасному праві України. Підхід, щодо застосування теорії суб'єкту до штучного інтелекту є доволі спірним з позицій класичної цивілістики. Наразі він зустрічається, зокрема, серед науковців, що здебільшого відомі у інших, ніж цивільне, галузях права, утім через необхідність усвідомлення правовідносин щодо штучного інтелекту займаються цією актуальною тематикою. Крім того – окремих юристів-практиків, які у силу роду занять менш обізнані у доктрині, від чого роблять невиправдані у цьому випадку сміливі припущення про надання штучному інтелекту ознак суб'єкта права. Одні з них більш обережні й вказують, що штучний інтелект є "квазісуб'єктом права". Так, Д.О. Колодін і Д.Р. Батайлюк пишуть, що "...статус автономних механізмів – квазісуб'єкти цивільних відносин" [12, с.88]. В.Кулинич вважаючи, що роботи можуть стати суб'єктами права, пише наступне. "Таким чином, варіантом дій з боку людства, який, можливо, забезпечить співіснування людей та роботів, буде саме надання роботам статусу суб'єктів, наділених відповідними правами та обов'язками" [8].

Аргументи прибічників застосування теорії суб'єкта щодо штучного інтелекту полягають у наступному. Один з аргументів, що колись раби не були суб'єктами права, проте, вони були об'єктами права. Згодом ситуація змінилася [9,

с.94]. У якості контраргументу необхідно зауважити, що таке обмеження рабів у правах з самого початку за своєю природою було суто штучним, що диктувалося на той час рабовласницьким устроєм суспільства. Обмеження прав людини, як ті, що були у рабовласницькій державі, скасовувалися з об'єктивних причин, оскільки природньо усі люди належать до суб'єктів права, але не до його об'єктів. Вже самим юристам Стародавнього Риму була зрозуміла штучність віднесення рабів до об'єктів права, від чого вигадувалися різні "проміжні" конструкції на зразок тих, що раб міг у цивільному праві зобов'язувати і зобов'язуватись [13, с.80–81], якими раб хоч і обмежено, але наділявся окремими правами у приватному праві. Звичайно, що речі (до яких тоді належали раби) не можуть ані зобов'язувати, ані зобов'язуватися, що підтверджувало неприродність конструкції раб – це об'єкт права, річ. Більш того, стан раба не був остаточним. Раб міг бути відпущений на волю, ставав "вільновідпущеником", якій вже мав окремі права, зокрема, у приватному праві. Це вказує на штучність та неприродність позбавлення цивільних прав людини навіть у ту епоху, коли окремі з них, маючи стан раба, вважалися суб'єктами права.

Іншим аргументом на користь визнання штучного інтелекту суб'єктом права прибічниками відповідної теорії наводиться той факт, що юридичні особи теж створені людиною і вже давно визнані повноцінними суб'єктами цивільних відносин [14]. Проаналізуємо цей аспект, чи можна за цією аналогією пропонувати надавати штучному інтелекту властивості суб'єкту права.

Наділення юридичної особи властивостями суб'єкта права було продиктовано, зокрема, вимогами цивільного обороту. Адже юридична особа наділена "людським субстратом" – це є колектив людей (теорія колективу А.В. Венедиктова), організація людей (теорія організації О.А. Пушкіна), директор (людина), що виступає від імені юридичної особи (теорія директора Ю.К. Толстого) тощо. Звичайно, існує й теорія персоніфікованого (цільового) майна С.М. Ландкофа. Утім, як написав ще К. Маркс, товари не можуть самі відправлятися на ринок [15, с.24], як і майно, яким наділена юридична особа, укладати правочини. Це робить у юридичній особі керівник, що виступає від її імені, цілей її досягає колектив, що організований у цю особу, від чого важливість людського, але особливого, колективного фактору у такому суб'єкті як юридична особа важко перебільшити. Як народ України –

суб'єкт конституційного права, що створюється зі спільності людей, так і юридична особа – колективний суб'єкт, що створений з людей. До штучного інтелекту таку аналогію застосувати неможна.

Юридична особа не відокремлена від людини чи колективу, тому й є таким колективним суб'єктом, що висловлює волевиявлення цього колективу, який об'єднується разом для досягнення певної мети. Отже, юридична особа як суб'єкт права не відділена від людини, а є, умовно кажучи, "об'єднаним волевиявленням людей" в одній особі (юридичній). Утім, відповідний механізм чи комп'ютерна програма, відокремлена від людини чи колективу, здатна діяти без його безпосереднього волевого впливу. Тут скоріше доречною є аналогія штучного інтелекту з твариною. Остання теж здатна діяти без безпосереднього волевого впливу людини, утім свійська тварина може враховувати волевиявлення людини через дресирування (аналогія – налаштування штучного інтелекту). Утім, тварина є об'єктом права, хоча й наділена природою своєрідним інтелектом, здатна до мислення, навчання, спілкування. Отже, більш коректним є умовне порівняння (аналогія) штучного інтелекту із твариною, ніж із людиною. Це є важливим для визначення, що штучний інтелект є об'єктом права й застосування до нього теорії суб'єкта права (навіть квазісуб'єкта) є ані доречним, ані обґрунтованим.

На користь аналогії штучного інтелекту з твариною, що має у певних випадках застосовуватися у цивільному праві, вказує також історичний досвід розвитку людства. Приручення свого часу тварин зі стану природної волі й перетворення їх на свійських тварин було продиктовано бажанням людини розвантажити людину на важких, небезпечних чи рутинних роботах. Тому з'явився такий об'єкт права як тварина. Схожі намагання людства: ще більше розвантажити людину на важких, небезпечних чи рутинних роботах на сучасному етапі розвитку технологій призвели до створення роботів і відповідних комп'ютерних програм. Це підтверджується у літературі. У наш час технології штучного інтелекту застосовуються практично в кожній галузі. Вони дозволяють швидко та ефективно аналізувати великі обсяги інформації. Системи, у складі яких є елементи штучного інтелекту, здатні паралельно виконувати велику кількість дій для збільшення ефективності роботи [10, с.65].

Відтак, на додаток до об'єкту права з, так би

мовити, "природним інтелектом" – тварини наразі, але вже не природою, утім самою людиною створено інший об'єкт права – штучний інтелект. Підкреслюю – об'єкт права. Отже, є підстави для застосування до штучного інтелекту саме теорії об'єкта цивільного права й, відповідно, відсутні підстави для застосування до штучного інтелекту теорії суб'єкта цивільного права. Спроби застосувати останню теорію до штучного інтелекту, що були запроваджені в окремих джерелах, частина з яких вказана вище, є доволі дискусійними.

Після визначення штучного інтелекту як об'єкту права необхідно з'ясувати особливості його правового регулювання та ті аспекти, в яких воно має відбуватися.

Про можливість наділення штучного інтелекту правами

В окремих джерелах, перш за все у тих, що підтримують теорію суб'єкта – штучного інтелекту йдеться про (хоча й потенційні), але так звані "права робота". Так, В. Кулинич зазначає наступне: "... наділення роботів правами, з огляду на стрімкий розвиток штучного інтелекту, перетворюється із суто теоретичного у питання, яке набуває практичного змісту" [8]. Для підтримання чи спростування такої позиції необхідно провести відповідний аналіз.

По-перше, для наділення штучного інтелекту правами, якщо гіпотетично припустити, що це є необхідним, не обов'язково наділяти його правами суб'єкта. Адже тварина хоча й має права, не є суб'єктом права. По-друге, варто погодитися із запропонованим у науці підходом, що права тварин – поняття, що означає гуманне ставлення до нелюдських істот [16, с.181]. Необхідно уточнити, що йдеться про біологічні організми. Чи може мати права робот зокрема та штучний інтелект взагалі? Для відповіді на це запитання слід відповісти на ще одне: "Чи є штучний інтелект живою істотою?" Очевидно, що ні. Отже штучний інтелект є об'єктом цивільного права, як варіант – річчю (робот), яку власник вправ продати, обміняти, подарувати, знищити тощо, як і будь-яке інше майно. Отже, розвиток концепції "прав роботів" є наразі доволі дискусійним.

Відповідальність за шкоду, спричинену штучним інтелектом

Щодо відповідальності за шкоду, спричинену штучним інтелектом, усі вчені, що досліджували вказану тематику, практично єдині у позиції, яка є вірною, що тут мають застосовувати норми

про діяльність, пов'язану з джерелом підвищеної небезпеки. Так, В. Архипов пише, що юридична відповідальність за шкоду, якщо правовідносини ускладнені опосередкованою взаємодією суб'єктів за допомогою роботів, слід застосовувати положення цивільної відповідальності за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки [14]. В. Кулинич більш детально розкриває вказану вище позицію, вказуючи наступне. "Щодо правовідносин, які виникають внаслідок заподіяння шкоди такими роботами, то відповідальність, залежно від обставин справи, покладатиметься на володільців таких роботів, як на володільців джерела підвищеної небезпеки, або на виробників таких роботів (відповідальність за шкоду внаслідок дефекту у продукції)" [8]. З цим варто погодитись.

Візьмемо приклад, наведений Д.О. Колодіним і Д.Р. Батайлук: "Приміром, шляхами найрозвиненіших країн світу вже пересуваються автомобілі, які не потребують керування людиною, повітряні дрони самостійно доставляють товари покупцям інтернет-магазинів" [12, с.88]. Додамо, що хоча сьогодні ці програми більш є експериментальними, з часом скоріш за все вони стануть повсякденною реальністю.

Як бути, якщо діяльність робота із вмонтованим штучним інтелектом (відносно самостійною програмою дій) нанесе шкоду, скажімо, майну людини? Очевидно, власник штучного інтелекту буде відповідати за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки, якщо його дії порушують рекомендації виробника штучного інтелекту (порушення інструкції). Адаже згідно до законодавства про захист прав споживачів якщо для безпечного використання продукції, її зберігання, транспортування та утилізації необхідно дотримуватися спеціальних правил, виробник (виконавець) зобов'язаний розробити такі правила та довести їх до продавця або споживача, а продавець – до споживача, якщо відповідними нормативно-правовими актами, у тому числі технічними регламентами, не встановлено інші способи інформування споживачів про певні види ризику чи продукції.

Діяльність з використанням штучного інтелекту необхідно віднести до такої, щодо якої нормативно-правовими актами, технічними регламентами мають бути встановлені вимоги стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища. Відповідна продукція повинна вводитися в обіг та реалізовуватися з дотриманням зазначених вимог.

Якщо до спричинення шкоди призвів дефект (налаштування) штучного інтелекту з вини виробника, або він не попередив у інструкції з використання штучного інтелекту про потенційні його шкоданесучі властивості (що призвело до спричинення шкоди), відповідати має, зокрема, виробник за нормами про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту товару (дефекту у продукції).

Якщо шкода була нанесена виробом із штучним інтелектом, який був придбаний споживачем мають застосовуватися норми законодавства про захист прав споживачів. Адаже за законодавством споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну.

Звичайно, підняті проблеми вимагають подальшого всеосяжного дослідження. Залишається ще багато невирішених правових аспектів унормування діяльності, пов'язаної із штучним інтелектом. Очевидно, у праві вони будуть поставати ще не раз. Адаже зі стрімким розвитком технології штучного інтелекту у подальшому будуть поставати проблеми відшкодування шкоди, можливого (не виключено) обов'язкового страхування відповідальності власників штучного інтелекту тощо. Адаже активно тестуються автотранспортні засоби, що можуть переміщувати людину без участі водія, прогресує розробка й вдосконалення інших систем та виробів із штучним інтелектом.

Отже, важливим є врахування можливості відшкодування шкоди через шкоданесучі наслідки діяльності виробів із штучним інтелектом та ІТ продуктів загалом. Слушною є позиція щодо необхідності включення до структури ІТ права деліктів, які впливають з впровадження ІТ-технологій (зокрема, пов'язаних із використанням штучного інтелекту) [17, с. 114]. Адаже, крім очевидної користі для людства, існують потенційні загрози шкідливих наслідків, які можуть нести ІТ-технології взагалі та штучний інтелект зокрема, що треба враховувати вже зараз.

Висновки

За результатами дослідження набули подальшого розвитку та відповідної аргументації окремі аспекти правової природи штучного інтелекту, що дозволяють застосувати до нього теорію об'єкта цивільного права. Штучним інтелектом із точки зору права є сконструйований

людиною пристрій або комп'ютерна програма щодо здобуття, обробки та застосування інформації й формування "вмін", що подібні до дій, які свідомо виконує людина.

Відшкодування шкоди, нанесеної штучним інтелектом, має особливості. Необхідно застосувати підхід, згідно з яким власник штучного інтелекту повинен нести відповідальність за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки, якщо його дії порушують рекомендації виробника штучного інтелекту (порушення інструкції). Утім, якщо до спричинення шкоди призвів дефект у налаштуванні, розробці штучного інтелекту чи відбувся збій в його функціонуванні з вини виробника, або він не попередив у інструкції з використання штучного інтелекту про його потенційні шкоданесучі властивості (що

призвело до спричинення шкоди), відповідати має виробник за нормами про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту товару чи послуг із розробки програмного забезпечення. Якщо шкода була нанесена виробом із штучним інтелектом, який був придбаний споживачем є підстави застосувати норми законодавства про захист прав споживачів.

Конфлікт інтересів

Автор статті повідомляє про відсутність будь-якого конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Дослідження не отримало фінансової підтримки з боку юридичних чи фізичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Цивілістичні проблеми ІТ-права. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 24. С. 87–91.
2. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. ІТ-право: теорія та практика. Одеса: Фенікс, 2019. 472 с.
3. ІТ право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Левада, 2017. 470 с.
4. Ryan C. Robotics and the Lessons of Cyberlaw. *Calif. L. Rev.* 513, 2015.
<https://digitalcommons.law.uw.edu/faculty-articles>
5. Rionaldi A, Yuni Puspita S, RZ Abd Aziz, Joko T, Sri Lestari. Silent Monitoring And Cyber Law Awareness Siswa SMK. *Trisakti Bandar Lampung Publik Pengabdian Masyarakat*, Vol 1, No. 2, Sept 2019. P. 43–47. <https://jurnal.darmajaya.ac.id/index.php/jppm/article/download/1975/1060>
6. Azmi R. H. N. Indonesian Cyber Law Formulation in the Development of National Laws in 4.0 Era. *Lex Scientia Law Review*, 2020, 4(1), 49–62. <https://doi.org/10.15294/lesrev.v4i1.38109>
7. Сидорчук Ю. М. Філософсько-правові проблеми використання штучного інтелекту. *Право і суспільство*. 2017. № 3, Ч. 2. С. 16–19.
8. Кулинич В. Цифрова особистість: чи можуть роботи бути наділені правами? *Юридична газета online*. 2017. № 49 (599). <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/cifrova-osobistist-chi-mozhut-roboti-buti-nadileni-pravami.html>
9. Карчевський М. В. Основні проблеми правового регулювання соціалізації штучного інтелекту. *ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні*: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 17 листопада 2017 р.). Львів: НУ "Львівська політехніка, 2017. С. 93–99.
10. Мічурін І. Є. Застосування систем штучного інтелекту у банківських системах. *Актуальні проблеми розвитку бізнес-технологій в сучасних умовах глобалізаційних процесів*: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та учнівської молоді. Х.: Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут", 2020. С. 65.
11. Мічурін І. Є., Груздо І. В. Використання в освіті систем із штучним інтелектом. *Перспективи розвитку української економіки, бізнесу та підприємництва в умовах глобалізації*: матеріали Всеукр. уч.-студ. наук.-практ. конф. (27 листопада 2020 р.). Харків Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського, "Харків. авіац. ін-т", 2020. С. 155–157.
12. Колодін Д. О., Батайлюк Д. Р. Щодо питання цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану роботизованими механізмами зі штучним інтелектом (роботами). *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 33. С. 87–91.
13. Римське право (Інституції) / за ред. Є. О. Харитонova. Х.: Одиссей, 2000. 288 с.
14. Архипов В. Несколько слов о роботах с юридической точки зрения: правосубъектность. *Адвокатская газета*. 24.01.2017. <https://www.advgazeta.ru/mneniya/yuridicheskie-aspekty-robototekhniki/?fbclid=IwAR22d2fynGnHYgZLmgGJXVw1KjLg3k8AYcdMomcUAKaAM6PvE65faKjHp0>
15. Маркс К., Энгельс Ф. Процесс обмена. Соч. Т. 23. С. 94.
<https://www.marxists.org/russkij/marx/cw/t23.pdf>

16. Турська В. Зміст та характеристика поняття "права тварин". *European political and law discourse*. 2015. № 2. С. 181–187.
17. Мічурін Є. О. Структура ІТ-права. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс: матеріали міжнародної наукової конференції* (м. Миколаїв, 13 листопада 2020 р.). Миколаїв: МЦНД, 2020. Т. 2. С. 114–115.
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/13.11.2020/381>

REFERENCES

1. Kharytonov, YE. O., & Kharytonova, O. I. (2017). Tsyvilistychni problemy IT-prava [Civil problems of IT law]. *Chasopys tsyvilistyky*, (24), 87–91 (Ukr.).
2. Kharytonov, YE. O., & Kharytonova, O. I. (2019). *IT-pravo: teoriya ta praktyka* [IT law: theory and practice]. Odesa: Feniks (Ukr.).
3. Yavorska, O. S. (Red.). (2017). *IT pravo* [IT law]. Lviv: Levada (Ukr.).
4. Ryan, C. (2015). Robotics and the Lessons of Cyberlaw. *Calif. L. Rev.* 513.
<https://digitalcommons.law.uw.edu/faculty-articles>
5. Rionaldi, A, Yuni Puspita S, RZ Abd Aziz, Joko T, & Sri Lestari. (2019). Silent Monitoring And Cyber Law Awareness Siswa SMK. *Trisakti Bandar Lampung Publika Pengabdian Masyarakat*, 1(2), 43–47.
<https://jurnal.darmajaya.ac.id/index.php/jppm/article/download/1975/1060>
6. Azmi, R. H. N. (2020). Indonesian Cyber Law Formulation in the Development of National Laws in 4.0 Era. *Lex Scientia Law Review*, 4(1), 49–62. <https://doi.org/10.15294/lesrev.v4i1.38109>
7. Sydorчук, YU. M. (2017). Filosofsko-pravovi problemy vykorystannya shtuchnoho intelektu [Philosophical and legal problems of using artificial intelligence]. *Pravo i suspilstvo*, 3(2), 16–19 (Ukr.).
8. Kulynych, V. (2017). Tsyfrova osobystist: chy mozhut roboty buty nadileni pravamy? [Digital identity: can works be endowed with rights?]. *Yurydychna hazeta online*, 49(599). <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/cifrova-osobystist-chi-mozhut-roboti-buti-nadileni-pravami.html> (Ukr.).
9. Karchevskyy, M. V. (2017). Osnovni problemy pravovoho rehulyuvannya sotsializatsiyi shtuchnoho intelektu [The main problems of legal regulation of socialization of artificial intelligence]. In: *IT-pravo: problemy ta perspektyvy rozvytku v Ukrayini: zbirnyk materialiv II-yi Mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi* (m. Lviv, 17 lystopada 2017 r.). Lviv: NU "Lvivska politekhnika" (s. 93–99) (Ukr.).
10. Michurin, I. YE. (2020). Zastosuvannya system shtuchnoho intelektu u bankivskykh systemakh [Application of artificial intelligence systems in banking systems]. In: *Aktualni problemy rozvytku biznes-tekhnolohiy v suchasnykh umovakh hlobalizatsiyynykh protsesiv: tezy dopovidey Vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh ta uchnivskoyi molodi*. KH.: Natsionalnyy aerokosmichnyy universytet "Kharkivskyy aviatsiyyny instytut" (s. 65) (Ukr.).
11. Michurin, I. YE., & Hruzdo, I. V. (2020). Vykorystannya v osviti system iz shtuchnym intelektom [Use in education of systems with artificial intelligence]. In: *Perspektyvy rozvytku ukrayinskoyi ekonomiky, biznesu ta pidpryyemnytstva v umovakh hlobalizatsiyi: materialy Vseukr. uch.-stud. nauk.-prakt. konf. (27 lystopada 2020 r.)*. Kharkiv Nats. aerokosm. un-t im. M. YE. Zhukovskoho, "Kharkiv. aviats. in-t" (s. 155–157) (Ukr.).
12. Kolodin, D. O., & Bataylyuk, D. R. (2018). Shchodo pytannya tsyvilno-pravovoyi vidpovidalnosti za shkodu, zavdanu robotyzovanyimi mekhanizmamy zi shtuchnym intelektom (robotamy) [On the issue of civil liability for damage caused by robotic mechanisms with artificial intelligence (robots)]. *Chasopys tsyvilistyky*, (33), 87–91 (Ukr.).
13. Kharytonov, YE. O. (Red.). (2000). *Rymske pravo (Instytutsiyi)* [Roman law (Institutions)]. KH.: Odissey (Ukr.).
14. Arkhipov, V. (2017). Neskolko slov o robotakh s yuridicheskoy tochki zreniya: pravosub'yektnost [A few words about robots from a legal point of view: legal personality]. *Advokatskaya gazeta*.
<https://www.advgazeta.ru/mneniya/yuridicheskie-aspekty-robototekhniki/?fbclid=IwAR22d2fynGnHYgZLmqGJXVw1KjLq3kB8AYcdMomcUAKaAM6PvE65faKjHp0> (Russ.).
15. Marks, K., & Engels, F. (1960). Protseess obmena [The Exchange Process]. In: *Soch.* T. 23. M.: Gos. izdat. polit. lit. (s. 94). <https://www.marxists.org/russkij/marx/cw/t23.pdf> (Russ.).
16. Turska, V. (2015). Zmist ta kharakterystyka ponyattya "prava tvaryn" [Content and characteristics of the concept of "animal rights"]. *European political and law discourse*, (2), 181–187 (Ukr.).
17. Michurin, YE. O. (2020). Struktura IT-prava [The structure of IT law]. In: *Rozvytok naukovoyi dumky postindustrialnogo suspilstva: suchasnyy dyskurs: materialy mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi* (m. Mykolayiv, 13 lystopada 2020 r.). Mykolayiv: MTSND, T. 2 (s. 114–115).
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/13.11.2020/381> (Ukr.).

Published in:

Форум права: 64 pp. 67–75 (5).

Related identifiers:

10.5281/zenodo.4300624

http://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdfhttp://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2020_5_9.pdf**License (for files):**

Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 04.11.2020**Accepted:** 20.11.2020**Published:** 24.11.2020**Cite as:****Мічурін, Є. О. (2020). Правова природа штучного інтелекту. Форум Права, 64(5), 67–75. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4300624>**Michurin, I. O. (2020). Pravova pryroda shtuchoho intelektu [Legal Nature of Artificial Intelligence]. *Forum Prava*, 64(5), 67–75.<http://doi.org/10.5281/zenodo.4300624>